

АКСІОСФЕРА ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОЇ ШКОЛИ ЯК ОРІЄНТИР ЙОГО СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ АКТИВНОСТІ

Олена Шамралуєк,

кандидат педагогічних наук,
методист Науково-методичного центру
професійно-технічної освіти та підвищення
кваліфікації інженерно-педагогічних
працівників у Хмельницькій області
<https://orcid.org/0000-0002-0993-1149>

Анотація. Висвітлено проблеми підготовки педагогів професійної школи України до активної професійної діяльності. Аксиосфера сучасного педагога представлена як унікальне духовне утворення, що об'єднує цінності й ціннісні орієнтації, необхідні для успішної професійної та громадської діяльності людини. Окреслено завдання безперервного професійного розвитку педагога – формування стійкої та несуперечливої системи гуманістичних професійних цінностей, здатної протистояти викликам гібридної війни.

Ключові слова: аксіологічна сфера педагога, соціогуманітарна освіта, професійна освіта, професійна активність.

THE AXIOSPHERE OF A VOCATIONAL SCHOOL TEACHER AS A GUIDELINE FOR HIS SOCIAL AND PROFESSIONAL ACTIVITY

Olena Shamralyuk,

Candidate of Pedagogical Sciences,
methodologist of the Scientific and Methodological Center
vocational education and promotion
engineering and pedagogical qualifications
workers in Khmelnytskyi region

Abstract. The problems of training teachers of a vocational school of Ukraine for active professional activity are highlighted. The axiosphere of a modern teacher is presented as a unique spiritual formation that unites values and value orientations necessary for successful professional and public activity of a person. The task of continuous professional development of the teacher is outlined – the formation of a stable and consistent system of humanistic professional values, capable of resisting the challenges of hybrid warfare.

Keywords: axiological sphere of the teacher, socio-humanitarian education, professional education, professional activity.

В умовах повномасштабної агресії росії проти України, соціально-економічних, міжкультурних і екологічних викликів вектор розвитку системи професійної (професійно-технічної) освіти, її зміст, якість та результати навчання, ступінь пізнавальної активності, інтелектуального та культурного зростання здобувачів обумовлені насамперед ціннісними установками учасників освітнього процесу. При цьому основним носієм і транслятором цінностей є педагог, головна функція якого, особливо в умовах гібридної війни, полягає не тільки у підготовці професіонала, але й ефективної особистості, відповідального сім'янина та патріотичного громадянина,

здатного протистояти зовнішнім і внутрішнім викликам, зокрема, шляхом залучення здобувачів професійної освіти до морально-етичного національного та загальнолюдського досвіду, формування ціннісних орієнтацій особистості (Єршова, 2018).

Водночас, як свідчать результати дослідження, однією із проблем, що може становити загрозу для національних інтересів України в умовах гібридної війни, є недосконала підготовка педагогів професійної школи до професійної діяльності, що проявляється через недостатній рівень сформованості цифрової, правової, кар'єрної, підприємницької, енергозберезувальної, здоров'язберезувальної, самоосвітньої, громадянської та інших актуальних компетентностей (Radkevych, & Yershova, 2022; Tkachuk, 2021; Єршов, 2019). У зв'язку з цим актуалізується проблема розвитку аксіосфери педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти як відповіді на вирішення складних соціокультурних проблем у професійно-педагогічній діяльності.

Аксіосфера сучасного педагога – це унікальне духовне утворення, яке включає все розмаїття цінностей і ціннісних орієнтацій, необхідних для існування у професії та в житті. Існує низка причин, що підкреслюють першочергове значення аксіосфери педагога у забезпеченні повноцінної організації освітнього процесу. По-перше, це необхідність наповнення професійної (професійно-технічної) освіти соціально-культурними сенсами, у яких відображається особливе ставлення до особистості учня, внутрішній світ педагога, гуманістичні основи взаємодії з учнями. По-друге, розвинена ціннісна система особистості є фундаментом комплексного освоєння соціокультурного досвіду в освітньому просторі. І, по-третє, аксіосфера педагога є свого роду механізмом саморозвитку його особистості, що стимулює пошук ресурсів для організації освітнього процесу, упровадження педагогічних і виробничих інновацій в підготовку майбутніх кваліфікованих робітників.

Цінності розглядаються як перевага певних смислів, створених на основі пізнання і міркування над пізнаним, а також побудованих на цій основі способів поведінки (індивідуальної і колективної). Однак, цінності – поняття теоретичне; те, як вони проявляються в реальній поведінці людей, називається «ціннісними орієнтаціями» – відображенням цінностей у повсякденному поведженні людини на сімейному, професійному, суспільному та інших рівнях (Суріна, 2019).

У структурі ціннісних орієнтацій сучасного педагога професійної школи виокремлюється три підсистеми:

- 1) Когнітивна підсистема (ціннісні уявлення людини, знання про предмети, явища, процеси, світогляд) · своєрідне поле, яке характеризує особливості взаємовідносин в освітній сфері, специфіку роботи педагога, предметний зміст навчання. Знання різних педагогічних теорій та концепцій дозволяють педагогу орієнтуватися у професійній діяльності.

2) Емоційна підсистема (стійкі почуття людини до об'єктів, емоційно-ціннісне ставлення до світу, своїх зв'язків, почуттів, оцінювання) · механізм регулювання педагогічної діяльності (емпатія, позитивні емоції (альтруїстичні, естетичні, гностичні, практичні, комунікативні), інтерес та увага до інших тощо).

3) Діяльнісна підсистема (схильність до певного типу соціальної поведінки, способи і прийоми взаємодії, шляхи досягнення планів) залежить від багатьох складових: соціальна престижність роботи, реалізація здібностей особистості, можливості самовираження, реалізація творчого потенціалу. У структурі педагогічної діяльності виокремлюється цілепокладання, організація та здійснення діяльності, контроль.

Ціннісні орієнтації педагога виступають як його професійна ідеологія, що впливає на різні аспекти та рівні педагогічного процесу: від визначення стратегії професійної самореалізації до вибору конкретної тактики поведінки у певній навчально-виховній ситуації. У нинішніх умовах зростає попит на соціально і професійно активного та відповідального педагога професійної школи, готового до творчого пошуку, до інноваційних перетворень у системі професійно-гуманістичних координат. Особливу гостроту проблемі розвитку гуманістичних ціннісних орієнтацій кожного педагога надає та обставина, що освітній процес відбувається у умовах різкого соціального, економічного, матеріального розшарування учнів, збільшення тривожності, значного зниження ступеня захищеності педагогів та здобувачів професійної освіти.

Практичний досвід засвідчує, що для успішного здійснення професійно-педагогічної діяльності досить важливими є такі цінності, як ініціативність, творчість, впевненість у собі, постійне самовдосконалення, самостійність, максимально повне використання своїх можливостей і здібностей, емпатія, продуктивність в роботі, самоконтроль, раціоналізм, володіння педагогічними і виробничими технологіями (Шамралюк, 2021). Це проявляється через визнання педагогами пріоритетності суб'єкт-суб'єктних відносин в освітньому процесі, спрямованих на формування ключових та професійних компетентностей здобувачів освіти, розвиток їхнього особистісного потенціалу, творчої активності; впровадження інновацій та системне удосконалення педагогічної майстерності.

Зауважимо, що розвиток аксіосфери педагога професійної школи має важливе значення для становлення його професійно-педагогічної культури (Шамралюк, 2018). Насамперед, аксіосфера допомагає точно виконати цілепокладання та проектування діяльності, визначити пріоритети та критерії педагогічної праці.

Серед позицій, які цілеспрямовано впливають на аксіосферу педагога професійної школи, найбільш значущими є культурне середовище, наявність педагогічної освіти, комунікативний досвід, самоудосконалення, розвиток суспільно моральних норм. Беззаперечним є той факт, що розвиток, перетворення, корекція ціннісного пізнання педагогічного працівника відбувається протягом усього його професійного життя (Петренко та ін., 2021). Ефективне вирішення проблеми становлення стійкої та несуперечливої

системи гуманістичних професійних цінностей можливе тільки в контексті безперервного професійного розвитку педагога, що дозволить забезпечити поступовість, взаємодоповнюваність, компенсаторність і скоординованість цього процесу.

Список використаних джерел

Radkevych, V. O., & Yershova, L. M. (2022). Status of preparedness of vocational education system to counter real and potential threats to national security and national interests of Ukraine in the conditions of external and internal challenges *Professional Pedagogics*, 1 (24), 4-17.

Tkachuk, G. E. (2021). Pedagogical conditions for the development of readiness of teachers of special disciplines of vocational schools to use personality-oriented pedagogical technologies. *Colloquium-journal*, 4 (91), 43-45.

Єршов, М.-О.(2019). Проект розвитку аксіологічної сфери майбутніх ІТ-фахівців у системі неформальної освіти. In *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи. Тези доповідей X міжнародної науково-практичної конференції, 7-8 листопада 2019 р., м. Хмельницький. 2019. С. 138-139.*

Єршова, Л. (2018) Трансформація системи цінностей учнівської і студентської молоді в контексті реформування вітчизняної професійної освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 16, 162-168.

Петренко, Л. М., Романова, Г.М., Пуховська, Л.П., Султанова, Л.Ю., & Олешко, П.С. (2021). Моделі неперервного професійного розвитку педагогічних та науково-педагогічних працівників у контексті відкритої освіти. *Професійний розвиток фахівців в умовах цифровізації суспільства: сучасні тренди*, 243-250.

Суріна, Г. (2019). Модель «Аксіологічні засади діяльності сучасного педагога». *Вересень*, Т.2, 3-4 (82-83). URL: <https://september.moippo.mk.ua/index.php/sept/article/view/40>

Шамралуєк, О.Л. (2018). Модель розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2 (37), 81-88.

Шамралуєк, О.Л. (2021). *Розвиток технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в навчально (науково)-методичних центрах професійно-технічної освіти*. (Дис. канд. пед. наук). Інститут ПТО НАПН України. Київ.